

A nőiesség dicsérete. „Új” társadalmi mozgalom: az antifeminizmus

Bevezetés. A női szubjektivitásról

A nőknek már a társadalmak kialakulásának kezdetétől meghatározott szerepekben kellett helytállniuk, így a női szubjektum ezekhez az elvárásokhoz „tudott”, „akart” (?) idomulni. A feladatok megoszlottak a két nem között, kialakultak azok a fajfenntartáshoz elengedhetetlen tulajdonságok, amik csak az egyik nemre jellemzőek. A nőknél a gyerekekre való gondoskodás, a család összetartásához a szervezőképesség, az empátia. A nők a társadalom összetartó erőinek számítottak. Fontos volt a közösségeket összetartó tulajdonságuk a fejlődő társadalmak számára. Laura Balbo olasz szociológus ezt a foltszőnyeg-metáforával érzékeltette, amit a nyolcvanas évek társadalmi változásaira alkalmazott, ez pedig a következő: *„Ahhoz, hogy a nők szempontjából nézve jellemezzem jelenlegi helyzetüket, a foltszőnyeg készítése tűnt a legalkalmasabbnak számomra: az anyagok végtelen szortírozása, a fellelhető darabok összeillesztése, az adott pillanatra érvényes stratégia kiválasztása, és a végső cél, a túlélés meghatározása, a fantázia és az eredetiség, amit ez a munka megkíván, mind annyira jellemző a nők életére és munkájára.”*¹

Viszont *„a hetvenes évek közepe táján új korszak kezdődött a nők történetében (...)”*.² Megkezdődött a női „önfelismerés” jelensége, melynek mentén a nők elérkezettnek látták az időt, hogy megszüntessék korlátozottságukat, és olyan területeken is változást kívántak elérni, ahol csak informális módon tettek különbséget a két nem között.³ Felismerték magukban a tudást, a képességeket és változtatni akartak. Érezték, hogy helyt tudnak állni egy olyan világban is, ahol eddig csak a másik nem tudott elismerést kivívni magának. Ez viszont azzal járt, hogy férfias tulajdonságokkal is rendelkezniük kellett a nőknek. A problémák ezzel kezdtek el sokasodni. Megjelentek a férfias nők, az egyedülálló anyák és divat (életmodell) lett a szingliség.⁴ A válások engedélyeztetésének kivívása után a nők által kezdeményezett válások megnövekedtek,⁵ és egyre több nő tört be olyan munkahelyre, ahol eddig csak a férfiak dolgozhattak.⁶ Kemény módszerekkel próbálták kivívni a jogukat, így nemegyszer kellett figyelemfelkeltő megmozdulásokkal felhívni a férfiak figyelmét követ-

¹ BALBO, LAURA (1987): *Crazy Quilts*. In Sassoon, Anne Showstack (ed.): *Women and the State*. London: Hutchinson. (Lévai Katalin fordítása)

² PASSERINI, LUISA (2003): *A nők és a feminizmus története*. Budapest: Balassi. 29.

³ Bővebben a 3.3.2. Sztereotípiák című részben.

⁴ 1970 és 2011 között 112%-kal nőtt az egyedülállók aránya. Forrás: 2011. ÉVI NÉPSZÁMLÁLÁS (2012) 2. Előzetes adatok, A népesség és a lakásállomány jellemzői. Budapest: KSH. 73.

⁵ A válások több mint kétharmadánál, 2011-ben közel 69 százalékánál, a feleség kezdeményezi a bontópert. Társadalmi helyzetkép, 2010 - Népesedési helyzet http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/thk/thk10_nepesedes.pdf 28. Megtekintve: 2013-05-03 20:29

⁶ Ilyen például a bányász, a villamosmérnök, az atomfizikus, a mozdonyvezető stb. szakma, melyekben manapság nők is dolgozhatnak.

léseik komolyságára.⁷ A feminizmus a leghosszabb ideig tartó „forradalom” a világtörténelemben, még most is tart és valószínűleg tartani is fog, amíg a feministák minden céljukat el nem érik.

A feminizmusnak „az 1980-as években ellenreakcióval kellett szembenéznie”.⁸ Ez az ellenreakció – ami, mint egy új társadalmi mozgalom bontakozott ki – az antifeminizmus. A két felfogás látszólag ellentétben áll egymással, de egyvalami közös bennük: mindkettő a nők értékeit próbálja szem előtt tartani mind egyéni, mind társadalmi szinten. Az antifeminizmus ösztönzi és támogatja a nőket abban, hogy fedezzék fel újra és fogadják el a házasság és a család tradicionális értékeit.⁹

Manapság sokat hallani a feminizmusról, de még nem ment át a köztudatba az antifeminizmus kifejezés, hiszen alig hallunk erről a – mára a nyugati társadalomban – egyre többen idézett társadalomelméleti fogalomról. Környezetemben észlelve figyeltem fel arra, hogy az antifeminizmus eszméivel – még ha nem is nevén nevezve, de – többen egyet értenek és támogatják. Dolgozatom célja, hogy bemutassam, az antifeminizmusnak igenis fontos társadalmi hatásai vannak, és olyan problémákra hívja fel a figyelmet, amit a feminizmus figyelmen kívül hagy. Ilyen például a negatív, nem mindenben kielégítő irányba változott férfi-nő kapcsolat, ami hosszú távon esetleg a társadalmi fejlődést is hátráltathatja, mert ezzel egyúttal a család társadalmi szerepe is sérülhetne. Ezt a relevanciát fogom ismertetni, illetve szerzőkön keresztül és saját gondolatokkal bemutatom az antifeminizmus érveit. A dolgozatom alapjaként a klasszikus modellt fogom felhasználni, ami egy olyan férfi-nő kapcsolati minta, amely az emberek gondolkodásába teljesen beleivódott, és évezredek óta él a köztudatban. Arra a kérdésre keresem a választ, hogy vajon ez mennyire él még az emberekben, és hogy a jövőre nézve mennyire fogják követni ezt. Illetve kérdés, hogy a nők a továbbiakban nőiesedni, vagy inkább férfiasodni fognak-e? Írásomban csak nők és nők közötti ellentétekkel foglalkozom, mivel ezt ők indították el, és ők is fogják végigvitatni és befejezni. Területileg inkább Közép-Európával foglalkozom, azon belül is Magyarországon és Németország helyzetével, illetve az Egyesült Államok-béli és az angliai helyzetet is bemutatom. Teljesen kizárom a keleti társadalmakat, hiszen náluk teljesen más kultúrák vannak jelen.

1. A klasszikus férfi-nő kapcsolat modellje

Fontosnak tartom megvizsgálni a klasszikus férfi-nő kapcsolati modelljét, mivel ez egy olyan alapnak tekinthető a *gender studies*¹⁰ (nemek társadalomtudománya) szempontjából, amihez a történelem során viszonyítani tudunk. Már az ókortól kezdve az emberek értékrendjébe ivódott a hagyományos modell, és a világon az eltérő kulturális gondolkodás ellenére is mindenütt fellelhető volt. Megváltozására a feminizmusnak nagyon nagy befolyása volt, hiszen az eredeti szerepek eltűntek, így a státusok is módosultak. A vallás és néhány

⁷ Például 1968-ban az atlantai Miss America választás helyszínén előtt tartott polgárjogi tüntetés, ahol a nők melltartóikat égették el.

⁸ GIDDENS, ANTHONY (2003): *Szociológia*. Budapest: Osiris Kiadó. 198.

⁹ GIDDENS Uo.

¹⁰ A gender studies maga is egy viszonylag új, interdiszciplináris tudomány. Fő érdeklődési területe a nemi identitás és a nemi képviselő rendszer a társadalomtudomány legkülönbözőbb ágazataiban. Ez tulajdonképpen nem más, mint „nőtudományok” (a nők, a feminizmus, a nemek és a politika), de magában foglalja a férfitudományokat és az LMBT különböző kérdéseit is. Forrás: A gender fogalma. <http://adatbank.transindex.ro/vendeg/htmlk/pdf6622.pdf> Megtekintve: 2013-05-10 10:14

híres filozófus már az ókortól kezdve bemutatta a klasszikus modellt. Egy-egy könyvet választottam ki a több száz mű közül, amelyekben megjelenik a férfi nő kapcsolati modell.

Platón az *Állam* című művében a férfiakat és a nőket egyenlő képességekkel és lehetőségekkel megáldottnak tekinti. Szerinte a nők ugyanolyan munka elvégzésére képesek, mint a férfiak.¹¹ Mint ahogy egész államrendszer koncepciója nem valósult meg, a női egyenjogúságról vallott felfogás is szinte feledésbe merült, és tanítványának (Arisztotelésznek) koncepciója vált általánosan elfogadottá. Elsősorban azért is, mert a feudális társadalomban a hierarchikus építkezési modell, a mikro és makro közösségi alá-fölrendeltség volt a jellemző.

Az apa a családfő, az anya és a gyerekek alárendeltségi viszonyban vannak az apával. Ez a koncepció pedig **Arisztotelész**től származik, aki a következőt mondja: „a férfi természetétől fogva inkább vezetésre hivatott, mint a nő, hacsak nem természetellenesen fejlődött, másfelől az idősebb és a kifejlett egyén is inkább, mint a fiatalabb és a fejletlen”¹² illetve: „A szolgálóembernek egyáltalában nincs megfontoló képessége; az asszonynak van, de nem teljes értékű.”¹³ Az egész korban A Filozófus (Arisztotelész) gondolkodása vált dominánssá. Olyan klasszikus modell ez, amely szinte életelvvé vált, oly sokan osztották.

Még a 18. században a filozófus **Rousseau** is így ír: „De még mindig százszor szívesebben látnék egyszerű és durván nevelt leányt, mint olyan tudós nőt vagy szép lelket, aki házában irodalmi törvényszéket akarna létesíteni, hogy aztán ő elnökölhessen benne. A női 'széplelek' valóságos ostora férjének, gyerekeinek, barátainak, cselédeknek, az egész világnak. Szép lángelméjének fennkölt magaslatáról lenézi minden asszonyi kötelezettségét, és mindig azon kezdi, hogy férfivá avatja önmagát, Ninon de Lenclos kisasszony módján. A házában kívül mindig nevetnek rajta, és nagyon is jogosan bírálják, mert ilyesmit az ember sohasem kerülhet el, mihelyt kilép a maga életformájából, amikor nem olyan életforma számára teremteték [...]. [...] Ha igazi tehetsége volna is, becsvágya mindenképpen tönkretenné. Méltósága abban áll, hogy az ismeretlenség homályában marad. Dicsősége a férjének járó megbecsülésben van. Gyönyörei családja boldogságában rejlenek. [...] Minden irodalmár leány egész életén át leány maradna, ha csak eszes férfiak volnának a földön.”¹⁴ Rousseau-ban annyira ellentmondást kelt egy tudós nő képe, hogy „valóságos ostor”-nak nevezi, aki a filozófus szemében inkább tekinthető férfinak, mint asszonynak. Egy nőnek meghatározott dolgai vannak a világban, és annak kell szentelnie az életét, hogy teljesítse ezeket, és minél tökéletesebben végezze el a dolgát. Ezt a felfogást sokan osztották a 18. században, és a társadalom igyekezett kirekeszteni azokat a „széplelkű” hölgyeket, akik nem illettek bele az idealizált eszményképbe.

Immanuel Kant, a neves német gondolkodó így ír: „Alig hinném, hogy a szépnem képes alapelvek elsajátítására... Ne követeljünk hát tőlük önfeláldozást és nagy lélekre jellemző önuralmat. Egy férfi sose árulja el feleségének, ha vagyonának egy részét barátja miatt kockára teszi.”¹⁵ A női nem nem rendelkezik olyan tulajdonságokkal, amelyek a férfiakra jellemzőek, tehát ebből a különbségből adódóan más és más cselekedetek várhatóak el. Itt már megjelenik a férfi titkos élete is, amiről a feleségnek nem szabad tudni, hiszen akkor lehet, hogy sérülne a férj körül kialakított kép, így megváltozhatna a kettőjük viszonya.

Az **1800-as évek** eleji erkölcstudományában ekképpen jelennek meg a házassági szerepek: először a férjről: „Köteles tehát a' Férj, mint fő és első a' Házban, az egész Ház'

¹¹ PLATÓN (2008): *Az állam*. Budapest: Chartaphilus.

¹² ARISZTOTELÉSZ (1969): *Politika*. Budapest: Gondolat. 11.

¹³ ARISZTOTELÉSZ: i.m. 12.

¹⁴ ROUSSEAU, JEAN-JACQUES (1957): *Emil, vagy a nevelésről*. Budapest: Tankönyvkiadó. 488.

¹⁵ KANT, IMMANUEL (2003): *Megfigyelések a szép és a fenséges érzésről*. Budapest: Osiris. 312.

gondját magára venni, – mindent jól igazgatni – mindenben rendet szabni, és tartani s' tartani, – a' Felesége, és egész Familiája tápláltatásáról, ruháztatásáról gondoskodni, – a' Ház' élelmét bekeresni, – egész Háza népét oltalmazni, a' gazdaságot folytatni.”¹⁶ Majd a feleség kötelezettségéről: „Az Asszonyt illető különös kötelességek ezek: szeresse a' Férjét igazán, ahhoz minden jóban engedelmes legyen, – a' sok gondból és munkából származott unalmait, kellemetes magaviseletével, édességes beszédjeivel oszlassa, – Férje rendeléseit a' mennyiben rajta áll tellyesítse, és tellyesíttesse, – Férjét szelid és okos előadásával tanátsolja, – a' ház békességénn igyekezzon, – a' gazda asszonyi dolgokban serény és szorgalmas legyen, – Férje keresményét megtakarítsa, – háza népét egészséges kenyérrel, és eledellel táplálja, – házi butorjaira 's egész háza tájékára valamint Familiája ruházására nézve is tsinos, tiszta, rendet szerető és takarékos legyen.”¹⁷ A könyvben találunk több bibliai idézetet is, így jól látszik, hogy a vallás miképpen befolyásolta az emberek társadalom-felfogását.

Egy-egy vallás meghatározza az emberek erkölcsi vélekedését, így a *Bibliában* leírtakat is sok keresztény vallású ember követte és tartotta be, illetve még manapság is nagyban befolyásolja az emberek életfelfogását. Évszázadok alatt vallások váltak szét, születtek újjá, keletkeztek, de a Bibliában megfogalmazott erkölcsi szabályok rengeteg keresztény vallású ember életét befolyásolják. Keletkezésük - (körülbelül Kr.u. 200-ban) – az emberek gondolkodását Arisztotelész erkölcsfelfogása hatotta át. Egy hierarchikus rendszer, melyről így olvashatunk a szent könyvben: „*Akarom pedig, hogy tudjátok, hogy minden férfiúnak feje a Krisztus; az asszonynak feje pedig a férfiú; a Krisztusnak feje pedig az Isten.*”¹⁸

Annyira átment a köztudatba ez a fajta filozófia gondolkodásmód, hogy az etikai szakirodalomban, vagy akár az ismeretterjesztő irodalomban is ezt a felfogást népszerűsítették. **Barsi József** 1861-es díjazott pályaművében így ír: „Csak a házasságban ég a szerelem lángja kellő mérséklettel és tartósan, mindakét házasság fél kimélésével.” „Elhatározván az ifjú ember magában, hogy a természet útját követendi, akkor választhat magának a hozzá illő szűzek közül, és választhatja azt, akiről leginkább gondolja, hogy azt a természet is neki szánta feleségül.”¹⁹

A posztmodern korban az emberek elképzelései a klasszikus férfi-nő kapcsolatról megmaradtak, de idomultak a társadalmi elvárásokhoz is. Alapjában véve a klasszikus modell minden ember fejében fellelhető, még akkor is ha nem ennek megfelelően cselekszik, vagy gondolkodik az illető. Úgy is nevezhetjük ezeket, hogy *univerzális értékek*, hiszen minden korban egyformán elfogadták és alkalmazták. Esetenként megfigyelhető az ettől való eltávolodás, de ettől ezek az univerzális értékek ugyanúgy jelen voltak és vannak a társadalomban.

¹⁶ TÓTH FERENTZ (1817): *Keresztyén erköltstudomány*. Pest: Trattner János Tamás betűivel, 's költségén. 470.

¹⁷ TÓTH: i.m. 470.

¹⁸ *Pál apostol levele a korinthusbeliekhez*, I. levél 11. rész, 3.

¹⁹ BARSÍ JÓZSEF (1861): *A szerelemről és házasságról*. Kecskemét: kiadta: Horváth Döme. 27, 33-34.

2. Feminizmus

2.1. Kialakulása és lényege

Addig nem beszélhetünk az antifeminizmusról, amíg nem tisztáztuk, hogy mi is a feminizmus lényege, és hogy hogyan is alakult ki ez a mozgalom. A feminizmus lexikális meghatározása: a „*nők egyenjogúságáért küzdő mozgalom*”.²⁰ Már a 17. századtól megjelentek a feminizmushoz hasonló megmozdulások, de igazából csak a 19. században kezdődött. Két hulláma söpört végig a világon. Az elsőbe tartozik a szüfrazsett-mozgalom is, amely Angliában és az USA-ban volt a legerősebb. A *suffrage* szó jelentése választójog. A **szüfrazsett-mozgalom** tagjai tehát a választójogért és az egyenjogúságért küzdöttek. Innen jön az első hullám elnevezése is, ami az „egyenlőséghez való jog feminizmusa” nevet viseli. A szüfrazsettek angliai képviselője **Emmeline Pankhurst**, aki az első angliai szüfrazsett törvényjavaslat kidolgozója is. Sok forradalmi megmozdulást szerveztek és hajtottak végre, amíg végül elérték céljukat és 1928-ban Angliában, 1945-ben pedig Franciaországban, Olaszországban és Magyarországon is megkapták szavazati jogukat a nők. (A választásigény felmerülése azzal függött össze, hogy a nők érezték: a biológiai nem és a társadalmi nem tulajdonképpen nem esik egybe.²¹) A második hullám a huszadik század első felében bontakozott ki. Neves képviselője **Simone de Beauvoir** (*Második nem* című könyve), illetve **Virginia Woolf** (*Saját szoba* című műve). Mindketten jelentőset alkottak a feminista irodalom számára, ezzel is úgymond lefektetve az alapelveket.²²

Ebből a mozgalomból alakult ki a 20. század második felében – nem előzmények nélkül – a feminista filozófia és gondolkodásmód. Ez, azután elhatalmasodott és át- meg át- szötte a mindennapokat is. Az európai nők gondolkodásában annyira általánossá váltak ezek az alapelvek, hogy a mindennapi életük során is egyre jobban próbáltak idomulni hozzá, akár a viselkedésükkel is. Még manapság is sok feminista gondolkodású nő él és harcol a jogaiért szerte Európában és az Egyesült Államokban.

2.2. Feministák érvei

A történeti áttekintés után, nézzük meg hogy milyen érveket használnak a feminizmus képviselői. Lévai Katalin szerint:

„A feminizmus „*hőskorszakának*” *legfőbb állításait és problémafelvetéseit a következőkben foglalhatjuk össze:*

1. *A patriarchális társadalmak törvényesítik a férfiuralmat és a nők sajátos természetű elnyomását.*

2. *A biológiai különbségeket következetesen társadalmi hátránnyá alakítják.*

3. *A nők gazdasági kizsákmányolása.*

²⁰ BAKOS FERENC (1989): *Idegen szavak és kifejezések szótára*. Budapest: Akadémia Kiadó. 254.

²¹ A biológiai nem és a társadalmi nem megkülönböztetésének fontosságáról hosszan ír Judith Butler, a feminista irodalom egyik klasszikusa. Lásd: BUTLER, JUDITH (2006): *Problémás nem*. Budapest: Balassi Kiadó. 39-76.

²² Franciaországban, az anyakönyvi aktusokban való tanúskodás joga (1897), választójog (1944), megosztott gyermekfelügyeleti jog (1970). Tanuláshoz való jog (1924), szakmai egyenlőség törvénye (1983), a test feletti – terhesség megszakítást beleértve - rendelkezés joga (1975) stb.

4. *A társadalom a nőt arra szocializálja, hogy bensőleg elfogadják alárendelt társadalmi szerepüket, és megfeleljenek a férfitársadalom mindenkori elvárásainak.*

5. *A férfiak a nőt szexuális tárgyként kezelik.*²³

Akkor vegyük sorra az állításokat. Az első: „A patriarchális társadalmak törvényesítik a férfiuralmat és a nő sajátos természetű elnyomását.” A patriarchális társadalom kifejezés, arra utal, hogy a legtöbb vezető férfi, illetve a parlamentben is a nők vannak kisebbségben (alig 8%-os a női képviselő).²⁴ Viszont az Alaptörvény²⁵ kimondja az egyenjogúságot férfiak és nők között, és az esélyegyenlőséget is. Tehát a törvény szerint nincs különbség férfi és nő között.

A következő: „A biológiai különbségeket következetesen társadalmi hátránnyá alakítják.” A munkavállalásban a nők hátrányt szenvedhetnek azért, mert ha még nincs gyereke egy fiatal nőnek és párkapcsolatban él, akkor a munkaadó azt a következtetést vonhatja le, hogy lehet, hogy hamarosan szülési szabadságra fog menni, így a munkaerőtől elesik, de a fizetését ki kell neki fizetni. Ezért lehetnek olyan munkahelyek, ahol nem alkalmaznak fiatal, gyermektelen nőt. Tehát egy biológiai különbségből társadalmi hátrány lesz. Bár véleményem szerint a nőknek több társadalmi előnye is származik a biológiai különbségből, csak más területen. Például a gyermeknevelésben az édesanyának biológiailag sokkal több „előnye” van, mint az édesapának (a csecsemő táplálása, gondozása).

A harmadik: „A nők gazdasági kizsákmányolása.” Köztudott, hogy vannak olyan munkahelyek, ahol a nők ugyanazért az elvégzett munkáért kevesebb fizetést kapnak, mint a férfi kollégák. Viszont egyre kevesebb helyen fordul elő, mivel ez az esélyegyenlőségről szóló törvénybe²⁶ ütközik. 2007-ben az Európai Unió létrehozta a Nemek Közötti Esélyegyenlőség Európai Intézetét (EIGE),²⁷ amelynek elsődleges célja az EU tagországaiban, a nemek közötti egyenlőség előmozdítása és megerősítése.

A negyedik pont: „A társadalom a nőt arra szocializálja, hogy bensőleg elfogadják alárendelt társadalmi szerepüket, és megfeleljenek a férfitársadalom mindenkori elvárásainak.” A feminizmus elterjedése előtt a nők próbálták elfogadni másodrendű szerepüket, és kiszolgálni a férfiak igényeit. Ezért a gyermekeik is ebben a légkörben nőttek fel, így átvették szüleik szokásait. Viszont manapság már az a generáció szocializálta a nőt, akik már erősen feminista irányultságúak és egyetértenek az elnyomás feloldásával. Küzdenek a másodrendűség ellen és az esélyegyenlőségért. Így ez az állítás már általánosan nem releváns.

Az ötödik és egyben utolsó érv: „A férfiak a nőt szexuális tárgyként kezelik”. Ez az állítás sajnos igaz, és való is lesz még nagyon sokáig. Egy 2020-ra szóló, a CIA által készített előrejelzés szerint²⁸ még a mostani helyzetenél is jobban eltárgyasodnak a nők, és globális szinten fog növekedni a prostitúció. Ezt persze elősegíti a média is, és a szexizmus terjedése. A reklámban már ma is képletesen árucikké válik a nő, viszont a prostitúcióban effektíve válnak árucikké, kiszolgáltatottá. Sok esetben szinte csak a nő biológikuma a fontos. Aki különböző társadalmi okok miatt rászorul a pénzre, könnyen kiszolgáltatottá

²³ LÉVAI KATALIN (2000): *A nő szerint a világ*. Budapest: Osiris. 29-30.

²⁴ 386 képviselőből 35 nő foglal helyet a parlamentben. Forrás: Parlamenti Információs Rendszer http://www.mkogy.hu/internet/plsql/internet_kepv Megtekintve: 2013-05-04 17:54

²⁵ „A nők és a férfiak egyenjogúak.” Magyarország Alaptörvénye: XV. cikk (3). 2011. április 25.

²⁶ 2003. évi CXXV. törvény 21. § (f)

²⁷ Bővebb információk: Az EU ügynökségei

http://europa.eu/agencies/regulatory_agencies_bodies/policy_agencies/eige/index_hu.htm
Megtekintve: 2013-04-24 10:07

²⁸ Global trends 2020, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem kiadványa.

válí. A férfi-központú társadalom nem mindig képes figyelembe venni a nők természetes jogait. Ez egy olyan globális probléma, amit nehéz lesz kiküszöbölni, a világon mindenhol jelen lesz, és egységesen kell küzdeni ellene.

A feminizmusnak Lévai Katalin és más nyugati szerzők által adott jellemzése számos olyan társadalmi problémára világít rá, amely a mai korban jellemzi a férfi és a nő egymáshoz való viszonyát. A feminizmus érveinek figyelembe vételekor én is megfontolásra érdemesnek tartok néhányat. A probléma viszont az, hogy az antifeminizmus érveit még erősebbnek gondolom.

3. Antifeminizmus

3.1. Mi az antifeminizmus?

Mi is valójában az antifeminizmus? – tehetjük fel a kérdést, hiszen ha magát a szót elemezzük, akkor arra a következtetésre jutunk, hogy a „feminizmus ellen” küzdő mozgalom. Az antifeminista témájú szakirodalmat²⁹ elemezve, a következő megállapításokra jutottam, amelyeket ebben a fejezetben fogok kifejteni. Valójában nem helyes, ha a feminizmus ellen küzdő mozgalomnak tituláljuk, mivel a feministák több olyan törvényt kiharcoltak (például az abortusztörvény, a válás engedélyezése, azonos bérek bevezetése), amelyek a társadalom egészére nézve hasznosak, és a társadalmi fejlődés tekintetében elengedhetetlenek voltak. Ezeket az antifeminizmus is elismeri, tehát igazából nem is mondanak egymásnak ellent. Viszont ez az új mozgalom felismerte azt, hogy a további informális jogok kiharcolása akár negatívan is hathat a nőiességre és a női szubjektumra vagy a férfi-nő kapcsolatokra. Fontosnak tartja, hogy megmaradjanak olyan különbségek a két nem között, amelyek a génjeinkbe vannak kódolva attól kezdve, hogy az ember nőként vagy férfiként megfogant.³⁰ Alapvető tulajdonságokban különbözik biológiailag és társadalmilag is a két nem egymástól, így érthető, ha az antifeminizmus nem a két nem egyenlőségéért küzd, hiszen a nemi jellegzetességek, illetve a társadalmi szerepek miatt a két nem sohasem lehet egyenlő.

Tehát az antifeminizmus egy olyan társadalomelméleti fogalom/mozgalom, amely nem küzd az egyenlőségért, hanem inkább az egyediséget próbálja hangsúlyozni. Támogatja azokat a nőket, akik mernek nőként viselkedni és felvállalják anyaszerepüket a világ előtt, mivel ez is egy teljes állású foglalkozás. Egy olyan új utat mutat a nők számára, amit eddig nem mertek felvállalni, félve a társadalmi előítéletektől, sztereotípiáktól. Általában azok támogatják (leginkább nők), akik számára fontosak a tradicionális értékek, hisznek abban, hogy a férfi és a nő társai, támogatói egymásnak, és nem ellenségek. Elsőbrendűnek tartják a család intézményét és meg is tesznek mindent azért, hogy ez a valóságban is így legyen. Harcolnak a posztmodern kori, mindent relativizáló, eltorzult társadalmi érték-

²⁹ Az általam felhasznált antifeminista szakirodalom: BAKOS ZOLTÁN (2006): *A helyes asszonytartás*. Budapest: Metropolis Media. BENE ÉVA (2007): *Emancipációs bumeráng*. Budapest: Kairosz Kiadó.

FALUDI, SUSAN (1991): *Backlash: the undeclared war against American women*. New York: Crown. HERMAN, EVA (2009): *Az Éva-elv: az újfajta nőiesség szolgálatában*. Győr: Larus. KLENK, DOMINIK (2009): *A nemek összezavarása*. Budapest: Kairosz Kiadó. ORAVECZ ÉVA CSILLA (2005): *Tűsarkóban hátrafelé*. Budapest: IPM. VILAR, ESTHER (2007): *A férfi joga két nőre*. Budapest: Semmelweis Kiadó.

³⁰ A feministák közül Simone de Beauvoir bírálja a biológiai alapon tett különbségeket. „Senki nem születik nőnek, azzá lesz.” írja *A második nem* című könyvében. (BEAUVOIR, DE SIMONE (1969): *A második nem*. Budapest: Gondolat.)

renddel, amit leginkább a feminizmus nézetei befolyásoltak, mivel ez az utóbbi évtizedekben már annyira elterjedt társadalmi felfogás volt, hogy sok emberben mély nyomot hagyott. Az antifeminizmus erősen *hangsúlyozza a nőies jegyeket*, és az *anyaság fontos szerepét*, így egy olyan problémára hívja fel a figyelmet, ami manapság elég erősen jelen van Magyarországon és a nyugati társadalmakban is, ez a demográfiai csökkenés, és azon belül is az élve születések számának csökkenése.³¹ Ha több nő merné előtérbe helyezni anyai ösztöneit a karrierépítéssel szemben, akkor ez a helyzet pozitív irányba elmozdulhatna. De persze csak akkor, ha egy globális változás is segítené ezt a folyamatot a gazdaságban, és nem az anyagi javak hiánya vagy a rászorultság miatt kellene lemondani a gyermekvállalásról. Mert sok esetben még azok sem tudnak gyermeket vállalni, akik szeretnének, a gazdasági feltételek hiánya miatt.

Ez a társadalmi mozgalom már azóta jelen van, hogy a feminizmus képviselői felbukkantak. De jelentősége csak manapság releváns, mert a mai fiatal generációba sorolható nők már egy olyan világban nőhettek fel, ahol a jogaik megvannak az esélyegyenlőségre és az egyenjogúságra. Ezért nincs szükségük a feminizmus hangoztatására, hanem inkább vágyanak egy biztonságot jelentő társra, és családra.³² Így inkább érthetnek egyet az antifeminizmus eszméivel, minthogy a férfiakat eltaszítva maguktól a feministák és a család nélküliek közé álljanak.

3.2. A család

A mai modern, felgyorsult világban néha azt sem tudjuk, hogy mit is értünk a család fogalma alatt a hétköznapi szóhasználatban. A válások aránya a megkötött házasságokhoz képest egyre csak növekszik.³³ A házasságkötések számának csökkenése miatt a „hagyományos”³⁴ családok egyre ritkábbak. Így feltételezésem szerint, a család mindenki számára mást jelenthet. Minden embernek van családja, hiszen születésével belekerül egy közegbe, amit a családjának nevezhet, de vajon azok az emberek vérségi kapcsolatban vannak az illetővel? A (jól ismert) sztereotípiák szerint a társadalom legkisebb egysége a család. De vajon kik tartoznak ebbe? Csak a vérszerinti rokonaink? Vagy esetleg egy élettársi kapcsolatot is lehet családnak nevezni? Kik számítanak testvéreknek? A rokon kapcsolatok teljesen átértékelődnek.

³¹ Magyarországon 1990-hez képest, amikor 125 679 fő született, 2000-ben már csak 97 597 fő, és 2010-ben pedig 90 335 gyermek jött világra. Forrás: 1.1. Néesség, népmozgalom (1949–) (1/3) http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_hosszu/h_wdsd001a.html Megtekintve: 2013-05-04 21:03

³² „Állásban lenni fontos lehet, de a legtöbb nőnek az az igazi vágya, hogy otthona és gyermeke legyen” állítás megítélésénél Európai országok 20–40 év közötti válaszadóinak 5-ös, 4-es osztályzatait vizsgáló felmérésből kiderül, hogy Magyarországon a nők közel 80%-a, a férfiak több mint 70% ért egyet a fenti állítással. Illetve „A férj feladata a pénzkeresés, a feleségé a háztartás és a család ellátása” állítással a magyar nők több mint 50%-a ért egyet, a férfiaknak pedig több mint 60%-a. Forrás: PONGRÁCZ TIBORNÉ – S. MOLNÁR EDIT (2011): *A nemi szerepmegosztásról, a családi élet és a munka összhangjáról alkotott vélemények változása 2000–2009 között*. In: Központi Statisztikai Hivatal Népeségstudományi Kutatóintézetének Kutatási Jelentései 91. A családi értékek és a demográfiai magatartás változásai. Szerk. Pongrácz Tiborné. Budapest: KSH. 101.

³³ Míg 1980-ban 80 331 házasságkötésre jutott 27 797 válás Magyarországon, addig 2011-ben 35 812 házasságkötésre jutott 23 335 válás. Forrás: Néesség, népmozgalom (1949–) (2/3) http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_hosszu/h_wdsd001b.html Megtekintve: 2013-05-07 15:05

³⁴ „Hagyományos” család alatt itt a férj, feleség és gyermek(ek) csoportját értem.

Már a 18-19. századi népszámlálásoknál sem volt egyértelmű a család összetétele. A háztartás és a család fogalma keveredett. II. József által 1784-1787 között elrendelt népszámláláshoz a következő utasítást adta: „*Egy familiához számláltatnak mindazok, és következőképpen azon egy árkus familia Táblájába írattnak be, valakik magoknak – külön nem főznek, hanem ugyanazon egy Atyától, vagy gazdától, gazdasszonytól közönségesen együtt tápláltatnak, és velek egy Asztalon kenyéren vagynak, akár ezek Házások legyenek, akár nem...*”³⁵ Ebből a nézőpontból az egyedül élő személyeket is külön „familiának” kellett tekinteni. Az elkövetkező években sem különült el egymástól a két fogalom a népszámlálások alkalmával. Viszont az 1941. évi népszámlálás már az embereknek olyan együtt élő, együtt lakó és többnyire egy háztartást alkotó csoportját tekintette családnak, amelyben a családtagokat általában házastársi, vagy vérségi kapcsolat fűzte össze. Itt már fontosnak tartották a család tagjai közötti kapcsolatot is. Manapság a Központi Statisztikai Hivatal meghatározása szerint, „*a család a háztartási vagy élettársi, illetve vérségi kapcsolatban együtt élők legszűkebb köre*”.³⁶

A családnak több fajtája is létezik. Van *patriarchális családmódel*, ahol az apa tekintélye a legmagasabb. Ez a történelem során sokat változott, a nemi szerepek is átalakultak. Manapság leginkább a *nukleáris családmódel* a jellemzőbb. Ebbe beletartozik az egy háztartásban élő nő és férfi, illetve a közös, vagy örökbefogadott gyermek. *Kiterjesztett családnak* nevezzük azt a családot, ahol más rokonok is élnek, például nagyszülők, unokatestvérek, sógorok, sógornők stb. Beszélhetünk még *származási családról*, amelybe az ember beleszületik, illetve *nemző családról*, amibe felnőttként lép be. Fontos megemlíteni még a *monogámián* (egy időben egyszerre csak egy házastárs) és a *poligámián* (egyszerre több házastárs) alapuló családokat is. Nálunk a poligámiát törvény tiltja, de vannak országok, ahol teljesen elfogadott.³⁷

„Család funkciói:

- termelési funkció (parasztagazdaság, kisipari műhely)
- fogyasztási funkció (otthoni étkezés)
- reprodukciós funkció (gyermekek szülése, a népesség fenntartása)
- a felnőttek pszichés védelme
- a gyermekek szocializációja”³⁸

A való életben véleményem szerint a családnak sokkal tágabb a jelentési köre. Visszatérve a fent említett sztereotípiához, ha a család a társadalom legkisebb egysége, akkor lehet, hogy inkább az egységen van a hangsúly? Sokkal többet számít, hogy a családnak nevezett közösség egység legyen. Egységet alkothat akár egy egynemű pár is, vagy egy nevelőotthonban élő gyerekek és nevelők csoportja is, és azok is családdá lesznek, akik örökbe fogadnak egy gyermeket. Fontos tehát az, hogy az emberek tartozzanak valahová. Minden embernek szüksége van stabilitásra, és ez az egység megadhatja azt, amire vágyunk. Nem a vérségi kapcsolat, sőt nem is a házassági dokumentum a döntő, hogy az egy háztartásban élők közössége családdá váljon. *A hangsúly az egységen van.*

Összességében az antifeminizmus azt a családmódel támogatja, ahol a tagok között erős kötelék van, és együtt képesek egy *egészet* alkotni. A világ változásával az emberek gondolkodása is változott, így a család fogalma sem maradt változatlan. A látószögük kité-

³⁵ SZÜCS ZOLTÁN (2006): *A háztartás és a család fogalma*. In. Statisztikai módszertani füzetek, 47, Budapest: Központi Statisztikai Hivatal. 7.

³⁶ SZÜCS: i.m. 45.

³⁷ A családról bővebben: GIDDENS, ANTHONY (2002): *Szociológia*. Budapest: Osiris. 377-405.

³⁸ SZABÓ TIBOR (2009): *A társadalomelmélet alapjai*. Szeged: SZEK Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó. 63.

gulásával a hagyományos értelemben vett család (anya, apa, gyerekek) mellett megjelentek bonyolultabb közösségek is. De attól, hogy nem „normális” családról van szó, attól még a kötelék és az egység a tagok között nagyon erős. Ezt nem szabad figyelmen kívül hagyni.

3.3. Antifeminista teóriák és érvek

3.3.1. Anyaszerep

A feministák érvei szerint egyenjogúságra van szükség.³⁹ De hogyan is akarunk, mi nők egyenjogúságot, ha a férfiak jogait elveszük a gyerekneveléstől, azzal érvelve, hogy „ezt a nők mégiscsak jobban csinálják”. Akkor milyen alapon várhatjuk el, hogy a férfiak „területén” egyenjogú félként kezeljék a nőket? Ugyanúgy ahogyan a nőkben megtalálható az anyai ösztön, a férfiak is rendelkeznek olyan tudatalatti tulajdonságokkal, melyekkel akarva-akaratlanul megvédik a saját területüket. Ezek olyan értékek és eszmények, amelyek a társadalom kialakulásától kezdve ivódta az emberekbe, és több száz, több ezer éven keresztül beváltak, működtek. Viszont a nőknek a kapitalizmus megjelenésével, új szerepkörrel kellett megismerkedniük: munkába kellett állniuk. A különbségek itt jelentek meg, hiszen eddig a női munka általában a gyereknevelést, főzést, mosást, takarítást jelentette. Most viszont szinte férfiként kellett helyt állniuk a munka világában, és meg is tették, de a jutalom elmaradt a férfiakéval szemben. A fizetésbeli különbségek olyan indulatokat szítottak, amik forradalmi megmozdulásokhoz vezettek.⁴⁰ Akkor a nőknek nem volt választási lehetőségük. Ekkor *a család a második helyre szorult vissza*. És sajnos ez annyira átment a társadalmi normákba, hogy szilárd értékrendként van jelen manapság is. De ne felejtjük el, hogy ma már van választási lehetőség. És ha a nők összefognak, akkor *vissza lehet helyezni az első helyre a családot*. Hiszen a történelemben már láttuk, hogy a női összefogás mire képes.

3.3.2. Sztereotípiák

A szóhasználatban olyan sztereotípiák vannak jelen, melyek a feminizmus képviselői szerint a nők negatív diszkriminációját erősítik a férfival szemben.⁴¹ Még a szóhasználatot is olykor lealacsonyítónak és a női alárendeltséget hangsúlyozónak tekintik. Ilyenek például a foglalkozásokat jelölő szavak, mint például tanító (férfi), tanítónő; doktor (férfi), doktornő; professzor (férfi), professzorasszony stb. Ha a foglalkozást betöltő személy nő, akkor a szó után illesztjük, hogy -nő, -asszony, -hölgy. Ha férfi, akkor nem teszünk utána semmit, hiszen evidens, hogy az illető férfi. Ezt inkább pozitív megkülönböztetésként kellene a nőknek megélni, mivel még ha egy férfias állást is foglalnak el, mégis megőrizhetik nőiségüket. Büszkének kell lenniük arra, hogy sikerült egy szakmán belül külön elnevezést kivívni, és nem használja a köznyelv ugyanazt a szót a két nemre egyaránt. Magától értetődő, hogy

³⁹ „A női egyenlőtlenség problematikája a magánéleti zsörtölődések szintjéről akkor vált közproblémává, amikor a feminista mozgalmak a nők egyenjogúságáért, a női emancipációért, a nők társadalmilag alávetett helyzetének felszámolásáért, a fennálló helyzethez való alkalmazkodás helyett, a helyzet ellen való szenvedélyes lázadással tiltakozó akciókkal hívták fel magukra a figyelmet.” PROF. SZABÓ JÁNOS (2004): *Esélyek, nők, kockázatok*. Budapest: Polgart. 139.

⁴⁰ Például 1857. március 8-án New Yorkban negyven ezer textiliparban dolgozó nő tüntetett magasabb fizetésért. Később ennek emlékére is lett március 8-a a Nőnap.

⁴¹ A magyar „férfiuralom” terei és határai című 2012. szeptember 21-22-én, Szegeden megrendezett genderkonferencián elhangzottak alapján.

különbség van egy férfi és egy nő között. Ez a különbség viszont nem a teljesítményt, a tudást vagy a szakértelmet degradálja.

3.3.3. Társ vagy ellenség?

Belegondoltak már a nők abba, hogy vajon milyen hatással is van a férfiakra ez a felvilágosult, feminista viselkedésük? Vajon a férfiak hogyan élik meg, hogy a társukból egyszer csak ellenség lett, akivel minden nap csaták sorát kell megvívnia? Nem lenne egyszerűbb, ha támogatná egymást a két nem? Mivel változtatni nem tudunk a belénk kódolt tulajdonságokon, amiket a nemünkől adódóan kaptunk a génekkal együtt, így ideje lenne elfogadni és tiszteletben tartani azokat. Amíg a férfiak a nőkre hagyják a gyereknevelést és anyagi biztonságot teremtenek a családnak, addig a nőknek is el kellene fogadniuk, hogy a férfiaknak is kell, hogy legyenek olyan területek, ahol csak ők vannak jelen. Tiszteletben kell tartani egymás határait. Nem kell minden régi értéket rögtön elítélni. Nem hiába élt évszázadokon keresztül a klasszikus férfi-nő modell. Mára természetesen ez is változik, de a mai modern világban kialakulhat egy olyan együttműködési forma, amely idomul a társadalmi elvárásokhoz.

3.3.4. Kivételek

Kivételek mindig vannak, és ahogy a köznyelvben él: erősítik a szabályt; de miért is „kell” manapság *minden* nőnek azt az utat járnia, amit csak *egyes* nők akartak – akarnak. Mindig is lesznek olyan nők, akikből professzorasszony vagy kutatónő lesz, de nem ez az általánosan jellemző. A legtöbb nő érzékenyebb, érzelmesebb és jobban törekszik a családi egységre. Ezt a férfiakra is kivetíthetjük. Vannak olyan férfiak, akik szívesen nevelnek gyereket és végzik a házimunkát, de nem ez az általános. A férfiak szeretnek irányítani és vezetni. Ezért is van több férfi vezető, mint nő, mivel a génjeikből, fizikai adottságaikból adódóan ők alkalmasabbak (vagy a tradíció miatt alkalmasabbnak vélik magukat) erre a feladatra. Ha egy nő a kivételek közé tartozik, és erős kézzel tudja tartani alkalmazottait, akkor megérdemli, hogy odakerüljön a felső vezetők közé. De miért is várja el a társadalom, hogy minden nő helyt tudjon állni (szinte férfiként) a munkájában⁴² és otthon a családban is? Ha valaki a normáktól eltérően cselekszik, akkor a környezete megbélyegzi és szankcionálja. Ez nem helyén való. Mert ha belegondolunk, nem minden nő képes erre vagy nem is akar ennek az elvárásnak megfelelni. Sőt legtöbbször csak azt hiszik, hogy képesek erre, de valójában bejárónőt, „gyerekcsösz” tartanak. Így *csak annak a látszatát* keltik, hogy minden területen tökéletesen tudnak helyt állni. Miért is kellene mind a két területen helyt állniuk? Emberek vagyunk (nők és férfiak) vagy filmbéli szuperhősök? Ez szinte lehetetlen elvárás. Viszont ha egy nő úgy dönt, hogy fontosabb számára a gyerekének a testi és szellemi egészsége, és nem szeretne lemaradni egyetlen fontos pillanatáról sem, akkor vagy az állam szól közbe, hogy ha nem dolgozik, akkor nem fizet adót, ami pedig károsan hat a gazdaságra; vagy a környezetében élők vetik meg a viselkedését, mondván „lusta dolgozni”.

Az egyetemeket elárasztották azok a nők, akiknek tanulniuk „kell”.⁴³ A felsőoktatásban tanulók száma rohamosan megnőtt a 20. század második felétől, főleg a női reprezen-

⁴² Erre ijesztő példa az úgynevezett „ötvenes évek” traktoros nőinek esete Magyarországon. Vagy a kezdetektől férfiak által művelt sportágakban megjelenő női résztvevők. (Pl: ökölvívás, birkózás, súlyemelés stb.)

⁴³ A felvi.hu adatai szerint: 2012-ben a felvételizők 44,3%-a férfi és 55,7%-a nő. Elmúlt évek statisztikái (2001/Á-2012/P):

tálság fokozódott.⁴⁴ Nincs más választásuk a nőknek. A társadalmi elvárás az, hogy előbb a karrier, aztán jöhet a házasság (ha jön).⁴⁵ Még akkor is ezt az utat kell bejárni, ha nem feltétlenül szeretné ezt. Az első házasságkötések időpontja az évtizedek alatt egyre inkább kitolódik,⁴⁶ és ez valószínűleg az idő múlásával nem fog megfordulni.

3.3.5. Instabilitás kora

A **globalizáció** „az országhatárokat átszelő gazdasági, társadalmi, politikai és kulturális kapcsolatok egyenlőtlen rendszere.”⁴⁷ Mindenki életére nagy hatással van, kontinenstől és országtól függetlenül. A globalizáció fő jellemzője az **aszimmetrikus interdependencia**. Ennek jelentése, hogy az országok között kölcsönös függés van, de a hatalom, vagy befolyás nem egyenletesen oszlik meg, így ez konfliktusokhoz vezethet. Ez a folyamatos feszültség az emberek hétköznapijaira is hatással van.

A globalizáció korában a legnagyobb veszélyt az **instabilitás** jelenti.⁴⁸ Ez az emberi kapcsolatokra nézve észlelhető a legjobban. Az emberek gondolkodásába befészkelte magát a bizalmatlanság, nincsenek biztos pontok az emberek életében. Az összes kapcsolatukat úgy ítélik meg, hogy alkalmi és bizonytalan. Így van ez a család intézményével is. A válás engedélyezésével a család egységét is felégethetjük bármikor, és alapíthatunk (?) egy újat. De akkor vajon mennyi energiát fektetünk abba, hogy inkább megőrizzük a családjunkat, ha tudjuk, hogy bármikor felbonthatjuk, vagy akár a másik fél bármelyik pillanatban kiléphet a kapcsolatból? Az élettársi kapcsolatok számának rohamos növekedése nem ezt a tendenciát mutatja?

Fontosnak tartom a család intézményének megtartását, mert ez akár egy megoldás is lehetne az instabilitás kiküszöbölésére. *Az emberek vágynak a biztonságra, a stabilitásra, és ezt a leginkább a család tudja megadni.* Viszont ehhez az kell, hogy a nők felvállalják anyaszerepüket, és létrehozzanak egy olyan stabil egységet, ahol a családtagok biztonságban érezhetik magukat. Tehát az antifeminizmus eszméinek a vállalása, egy globális társadalmi problémát is ki tudhatna küszöbölteni.

---

http://www.felvi.hu/felveteli/ponthatarok_rangsorok/elmult_evek/!ElmultEvek/elmult_evek.php?stat=23 Megtekintve: 2012-10-22 12:19

⁴⁴ Magyarországon csak 1896-ban iktatták az első női hallgatót az egyetemen, de nem minden szakot nyitottak meg a női hallgatók előtt.

⁴⁵ Ezt a jelenséget nevezi Hankiss Elemér „radikális individualizmusnak”.

⁴⁶ 1990-ben a nők első házasságkötésükkor átlagosan 22 évesek voltak, a férfiak 24,7; 2007-ben ez az adat a nőknél 27,5 évre nőtt, a férfiaknál pedig 30,1 évre. (Forrás: Demográfiai Portré 2009: Jelentés a magyar népesség helyzetéről. 7. oldal.

http://www.demografia.hu/letoltes/kiadvanyok/portre/honlap_teljes.pdf megtekintve: 2012-10-22 12:40)

⁴⁷ SZABÓ (2009): i.m. 100.

⁴⁸ Az instabilitásról bővebben olvashatunk: SZABÓ TIBOR (2008): *Az instabilitás politikafilozófiai kihívásai*. In *Közösség és instabilitás*, (szerk. Karikó Sándor). Budapest: Gondolat kiadó. 97-110.

3.4. Tudósok, írók

Az antifeminizmus több írásban, tanulmányban is megjelenik, de sok szerző még nem ennek nevezi elképzeléseit. A férfi és nő kapcsolatáról gondolkodnak a mai posztmodern korban, így akaratlanul is számos esetben antifeminista nézeteket fogadnak el. De akadnak olyan írók, kutatók is, akiknek kifejezetten ez a kutatási területe. A mai világban még nem elég elterjedt és nyílt ennek a mozgalomnak a vállalása, ezért is van ma még kevesebb antifeminista témájú könyv, illetve írás. A továbbiakban ezek közül emelek ki, és mutatok be néhányat.

3.4.1. Németország

Azért akadnak olyan női szerzők, aki nyíltan merik vállalni az ezzel kapcsolatos nézeteiket, és segítséget is adnak azoknak a nőtársaiknak, akik nem mernek erről beszélni. Ilyen például **Eva Herman** német televíziós személyiség. Sajnos neki az állásába került az, hogy ki merte mondani azt, amit már többen felismertek, de inkább a hallgatás mellett döntöttek. Eva Herman karrierista nőként élt, majd harminchét évesen rádöbrent, hogy nem ez az élet értelme: „*A magánélet és a karrier közötti egyensúlyozás felér bármilyen extrém sporttal, és felőröl bennünket, ahelyett hogy szárnyakat adna. Megéri ez? Milyen árat fizetünk azért, hogy emancipáltak és öntudatosak legyünk? Nők vagyunk még egyáltalán? Vagy már rég elvesztettük a nőiességünket?*”⁴⁹ *Éva-elv* című könyvében bemutatja a - főleg német - nők életét és kötelezettségeit. Rengeteg igaz történetet gyűjtött össze nőtársaiktól, akik behajszolták magukat ebbe a kettős életbe és nem *boldogok*. Sokan támadták megnyilvánulását, mivel úgy értelmezték mondanivalóját, hogy feltétlenül minden nőnek az „ötvenes évekbe-li, tűzhelyet melengető anyucit” kell megformálnia. De ez persze választás kérdése. Bírálja a német mentalitást a családdal kapcsolatban. Nem ért egyet azzal, hogy a gyerekeket már fél éves koruktól idegen emberek nevelik. Hiszen egy kisbaba a szüleitől, főleg az édesanyjától tanulhat a legtöbbet. Ha korán elszakítják őt a biztonságot jelentő családtól, akkor szellemileg is sérülhet a gyermek. Nem hisz a feministák által hangoztatott férfi és női egyenlőségben, miszerint csak a nevelés határozza meg, hogy ki mennyire lesz férfias vagy nőies, a következő konklúziót vonja le: „*[...] hiábavaló próbálkozás marad, ha valaki a modern életformára való hivatkozással meg szeretné változtatni a nemi szerepeket. Csak néhány évtizede kezdtünk el önmagunkon szerepcserével kísérletezni, és azt tanácsolni a nőknek, hogy férfi módra viselkedjenek – ez csak egy múlt pillanat az emberiség történetében.*”⁵⁰

Fontos megemlítenem a német származású **Esther Vilar** írását is. Ez pedig *A férfi joga két nőre*. Ebben a férfi-nő kapcsolatokról is gondolkodik. A tökéletes vagy legalábbis a megvalósítható és fenntartható kapcsolat „titkát” fejtegeti. „*[...] férfiak és nők tartós szerelméhez a partnereknek mindenben azonosnak kell lenniük, kivéve azokat a jegyeket, amelyek fajlagosan a nemhez kötöttek, azokban a lehető legnagyobb mértékű különbség kívánatos. A szerelmi kapcsolat attól függően tart hosszabb vagy rövidebb ideig, hogy ezek a feltételek milyen mértékben teljesülnek.*”⁵¹ Többször kifejti, hogy nem ért egyet a feministák gondolataival, és meg is cáfolja ezeket. Érdekesség, hogy Vilarnak ezt a könyvét Németországban 1974-ben adták ki, viszont Magyarországon csak 2007-ben ismerhette meg a kö-

⁴⁹ HERMAN, EVA (2009): *Az Éva-elv: az újfajta nőiesség szolgálatában*. Győr: Larus. 11-12.

⁵⁰ HERMAN: i.m. 81.

⁵¹ VILAR, ESTHER (2007): *A férfi joga két nőre*. Budapest: Semmelweis Kiadó. 89.

zönség magyar nyelven. A két országban különböző időpontban vált relevánssá a könyv témája.

3.4.2. Magyarország

A következő kortárs antifeminista nézeteket valló magyar író **Oravecz Éva Csilla** pszichológus, újságíró. 2005-ban megjelent *Tűsarkúban hátrafelé* című könyve nagy port kavart a magyar feminista irányultságú hölgyek körében, és rengeteg reflexió látott napvilágot. Már a könyv címében is egy feminista „jelszót” vélhetünk felfedezni, hogy „Ginger Rogers megcsinált mindent, amit Fred Astaire, ráadásul tűsarkú cipőben és hátrafelé.”⁵² Az író a könyv további részében folytatja a feminista nézetek kivesezését, és sorra megcáfolja azokat. Olyan általános dolgokra hívja fel a figyelmet, aminek a bizonyításához nem szükséges tudományos magyarázat, hiszen ezek a mindennapjainkban is megfigyelhetőek. „*A csúcson mindenütt jellemzően férfiak ülnek, s nem elsősorban azért, mert nem hagyják a nőket ezeken a területeken érvényesülni, hanem mert a fizikai erőhöz hasonlóan a szellemi teljesítmény terén is általánosságban, alapvetően és jellemzően nincs egy súlycsoportban a két nem.*”⁵³ Ez persze nem nyerte el a feministák tetszését (az enyémet sem), és arra hivatkozva, hogy hiányzik a tudományos alátámasztás, hiteltelennek bélyegezték. Nem csak rejtve támadja a feministákat, hanem nyíltan is hangsúlyozza érveik valószínűtlenségét: „*a feminizmus tagadja, hogy az ember kétnemű, hogy a nő más, mint a férfi, s ezért más munkát végez szívesen*”⁵⁴

Oravecz Éva Csilla nézetei pontosan tükrözik azokat a gondolatokat, amik a következő generáció fiatal lányaiiban már részlegesen megfogalmazódtak. Miért is kellene „férfiként viselkednünk” és helyt állnunk a világban, amikor *mi nők* vagyunk, és szeretünk is nőnek lenni. Az író pontosan tudja, hogy miről beszél, és írásaira inkább azok lesznek fogékonyak, akik szeretik megélni a nőiességük minden egyes percét, és élvezik is. A könyv mellett számos cikket is írt, mint például a *Fix kettes - Miért nincs a feministáknak hüvelyi orgazmusuk?*⁵⁵ című írása, amely a Magyar Narancs 2005/24. számában jelent meg. A cikk megfogalmazása elég provokatívra sikeredett és nyíltan szidja a feministák viselkedését: „*A feministák azért támadják a férfiakat, mert önmagukkal nincsenek megbékélve. Férfias energiákat használva próbálnak boldogulni munkájukban és magánéletükben (nem értem, miért nem maszkulinistáknak nevezzük őket) (...)*” Itt már túl messzire megy, és degradálja a más nézeteket valló nőtársait. Ezzel viszont már nem értek egyet, hiszen mindannyian emberek vagyunk és más gondolkodunk az élet dolgairól.

Bene Éva volt osztályvezető főorvos több könyvet is írt nyugdíjazása után. Az egyik ezek közül az *Emancipációs bumeráng* című írása. Ebben - a teljesen konzervatív nézeteket valló író - a vallásra helyezi a hangsúlyt, és a Bibliából vett idézetekkel határozza meg a férfi és a nő feladatait. „*A teremtés pillanatában Isten meghatározta a nők legfőbb feladatát, az anyaságot. [...] A férfi-nő házastársi közösségben Isten tehát a férfiakra ruházta a*

⁵² Ginger Rogers és Fred Astaire több közös filmben is játszott az 1930-as években. Legendásan táncoltak együtt és ebből maradt fent ez a mondas. A feministák szerették ezt használni a mozgalmak jelszavaként.

⁵³ ORAVECZ ÉVA CSILLA (2005): *Tűsarkúban hátrafelé*. Budapest: IPM. 40.

⁵⁴ ORAVECZ: i.m. 27.

⁵⁵ Fix kettes - Miért nincs a feministáknak hüvelyi orgazmusuk?

http://magyarnarancs.hu/elek/fix_kettes_-_miert_nincs_a_feministaknak_huvelyi_orgazmusuk-64164 Megtekintve: 2012-09-28 14:32

hatalmat.”⁵⁶ Egy, a feministák által hangoztatott tévhitet is megcáfol: „*Ártalmas és hamis beállítás az, hogy a férfiak nagyobb fizikai erején és intelligenciáján alapuló uralkodása a nők számára hátrányt és elnyomást jelent, akik ezáltal elnyomott „második nemmé” degradálódnak és igazságtalanul „kiszorulnak” a közéleti tevékenységekből; ellenkezőleg, ez a szereteten alapuló uralkodó és védelmi szerep teszi lehetővé, hogy a nők hiánytalanul megfelelhessenek anyai hivatásuknak.*”⁵⁷

3.4.3. Nagy-Britannia

Mivel Nagy-Britanniában egyre növekszik azon nők száma, akik nagyobb örömeiket lelik az anyaságban, mint a főállású munkában, így ott is több képviselője akad a témának. **Cristina Odone** az angol, konzervatív nézeteket valló The Telegraph újságírója is hasonló véleményen van, mint az antifeminizmus képviselői: „*Le kell ráznunk azt a béklyót, melyet azok a nők jelentenek, akik teljes időben dolgoznak és befurakszanak a férfitárs életmódjába*” – mondta Odone. Az 1997-ben megjelent *Tökéletes feleség* című könyvében (eredeti cím: *The perfect wife*) – magyar nyelven sajnos nem kapható – tárgyalja ki az angliai feleségek tökéletesnek látszó életét. Nálunk 2009 környékén látott több olyan cikk is napvilágot, melyben az ő könyvéből idéznek, és ezáltal mutatják be a Nagy-Britanniában élő nők véleményét. Például a HVG online magazinjában, mindennapi.hu közéleti hírportálon vagy a stop.hu-n. Cristina Odone álláspontját alátámasztja az a nemrégiben végzett brit felmérés, mely szerint nyolc anyából kevesebb, mint egy szeretne teljes munkaidőben dolgozni – írja a Courier Mail. A meglepő eredmények kimutatták, hogy 100 teljes családban kicsi gyerekeket nevelő anya közül csak egy gondolja úgy, hogy helyes, ha nyolc órás alkalmazásban áll. A felmérés eredményei szerint sok nő szeretne otthon maradni és a férjére hagyni a kenyérkereső szerepkörét – írja a MediPress. Az újságíró szerint az európai nők figyelmét is felhívni a változásra, és véleménye szerint: „*A jövő azoké a nőké, akik a feminin értékeket megtestesítő életstílust választják.*”⁵⁸

3.4.4. Amerikai Egyesült Államok

Az amerikai irodalmakban úgy is megtalálhatjuk ezt a fogalmat, hogy „**backlash**”. Ezt a kifejezést úgy fordíthatnánk magyarra, hogy *ellenreakció*. Ellenreakció azokra a negatív hatásokra, amiket a feministák idéztek elő a túlzott utópisztikus elképzeléseik megvalósításaival. A témával a magyar származású Pulitzer-díjas amerikai újságíró **Susan Faludi** foglalkozik a *Backlash: The Undeclared War Against American Women* (1991) című könyvében.⁵⁹ A '80-as évek amerikai feminizmusát vizsgálja és ennek mentén az ellenreakciót, ami megpróbálja visszahelyezni a nőket hagyományos szerepeikbe. Mivel Amerikában korábban kezdődött a feminizmus és erőteljesebb megmozdulás volt, mint Magyarországon vagy Európában bárhol, így Faludi is már régebb óta tudta tanulmányozni magát a reakciót és az ellenreakciót is. Többféle közhelyet is megvizsgál, mint például, hogy a nők boldogtalanabbak, amióta a feminizmus napvilágot látott. A diplomás nőknek sokkal kevesebb esé-

⁵⁶ BENE ÉVA (2007): *Emancipációs bumeráng*. Budapest: Kairosz Kiadó. 9.

⁵⁷ BENE: i.m. 16-17.

⁵⁸ A nőket egyszerűen jobban kielégíti a házimunka <http://www.stop.hu/eletmod/a-noket-egyszeruen-jobban-kielegiti-a-hazimunka/556225/> Megtekintve: 2012-09-29 15:53

⁵⁹ FALUDI, SUSAN (1991): *Backlash: The Undeclared War Against American Women*. New York: Crown.

lyük van a házasságra, mint kevésbé tanult társaiknak, vagy, hogy a különböző pszichés betegségek elsősorban a szingliket, és a jól kereső nőket fenyegetik.

A felsorolásból is látszik, hogy eléggé gyerekcipőben jár még az antifeminizmus irodalma, de lényeges, hogy Amerikában és Európában is vannak képviselői. Figyelembe kell vennünk, hogy minden országban máshogy, illetve más időpontban zajlottak le a feminista forradalmak, így az antifeminizmus kialakulása is különböző. A gazdasági, politikai és kulturális különbségekről nem is beszélve. Ezért is fontos, hogy nem beszélhetünk egységes megmozdulásról, hanem minden országot külön kell vizsgálnunk e tekintetben is. Az alapelvek hasonlóak, de nem egységesen vonatkoznak minden kultúrára és társadalomra.

Befejezés

Az antifeminizmus a feminizmussal párhuzamosan volt jelen a világon, de relevanciája manapság sokkal nagyobb, mint valaha, mert egy olyan társadalomban, ahonnan egyre jobban hiányzik a stabilitás, a biztonság, az igény megnő egy megbízható mikroközösségre. A családnak fontos szerepe van az emberek életében és nem hagyhatjuk, hogy egy ideológia teljesen megfosszon minket ettől. Az antifeminista gondolatokat képviselők ráébreszthetik a nőket, arra hogy nem helyes az az út, amin elindultak. Észre kell vennünk a jellembeli és nemi különbségeket férfiak és nők között, hogy megfelelően kihasználva tudjunk boldogulni az életben. A nők feladata évezredekken keresztül a gyerekevelés és a család összetartása volt. Ezen a feministák változtattak, és új utakat nyitottak meg a nők előtt. Ez viszont mára már teljesen átbillent és a nők előtt egyfajta út áll, ha preferálják, ha nem. Az antifeminizmus konzervatív nézeteivel szeretné visszaterelni a hagyományos klasszikus modellhez az embereket, illetve megadni a választás lehetőségét.

Kérdés, hogy vajon meddig lesznek még jelen ezek a nők helyzetével foglalkozó társadalmi mozgalmak? Esetleg kiélesedik a harc a feminizmus és az antifeminizmus között, és heves csatározásokba kezdenek? Ezt sajnos nem tudjuk megjósolni. Mind a feminizmus, mind az antifeminizmus a társadalmi problémák nagyságára reagálva határozza meg fellépése mértékét. Amíg vannak kiharcolandó célok, addig mindketten jelen lesznek a társadalomban. Viszont az antifeminista nézetek részéről erősödés várható, mivel a társadalomban egyfajta igény érzékelhető a konzervatív nézetekre és a bizonytalanság érzésének csökkentésére. Ennek oka lehet, hogy a fiatal generációk már egy olyan társadalmi közegben szocializálódtak, ahol bármit megtehetnek, és nincsenek korlátok. A férfiak és nők (a magyar Alaptörvény szerint is) jogilag is teljes mértékben egyenlők. Viszont ezzel együtt egy olyan probléma bontakozott ki, amire előtte nem is gondoltak a nők. Az instabilitás teljesen általánossá vált az emberi kapcsolatokban. Erre az antifeminizmus által hangoztatott eszmék viszont újból megoldást nyújthatnának.

A klasszikus férfi-női párkapcsolati modell képe minden ember fejében ott él, de a modern korban olyan változások történtek, hogy a megvalósításban már egy teljesen új modellt követnek. Az emberi kapcsolatok instabilak és bizalmatlanok. Ennek eredménye, hogy leginkább önmagukban tudnak csak megbízni az emberek, így inkább (sok esetben) az egyedüllétet választják. Ennek hátránya, hogy nagy mértékben befolyásolhatja egész országok demográfiai változását, csökkenését. A jövőben véleményem szerint, de környezetemben megfigyelve is, a klasszikus modell valószínűleg erősödni fog. Ez a tendencia főleg a fiatalok körében terjedhet jobban el, ha felismerik az egyedüllét, a szingli életmód csapdáit. A társadalomban elértünk arra a pontra a fejlődésben, hogy már semmiben sem lehetünk biztosak, ha már a család összetartó erejében sem. A család társadalmi szerepének fontossága elképzelhetően meg fog nőni.

Ha jobban megvizsgáljuk a feminizmus és az antifeminizmus érveit, eszméit, arra a következtetésre juthatunk, hogy lehet, hogy ellentétes nézeteket vallanak, de valahol mégis ugyanazt akarják: a nők érdekeit képviselni. Ezért is inkább úgy gondolom, hogy nem egy mozgalom mellett kell kiállni, hanem pozitív, társadalmilag előrevivő értékeket, eszméket kell képviselni. A személyes érdekek mellett fontosnak kell tartani a család egységét, és megteremteni egy olyan társadalmi mikroközösséget, ahol a tagok biztonságban érezhetik magukat. Nem a nőket kell védeni, hanem a nőkön keresztül a családot, mint a társadalom egyik legfontosabb mikroközösségét.

Témavezető: Prof. Dr. Szabó Tibor egyetemi tanár

Felhasznált irodalom

- ARISZTOTELÉSZ (1969): *Politika*. Budapest: Gondolat.
- BALBO, LAURA (1987): *Crazy Quilts*. In Sassoon, Anne Showstack (ed.): *Women and the State*. London: Hutchinson.
- BAKOS FERENC (1989): *Idegen szavak és kifejezések szótára*. Budapest: Akadémia Kiadó.
- BAKOS ZOLTÁN (2006): *A helyes asszonytartás*. Budapest: Metropolis Media.
- Szerk.: BARÁT ERZSÉBET, SÁNDOR KLÁRA (2009): *A nő és női(es)ség sztereotípiái*. Szeged: SZTE Könyvtartudományi Tanszék.
- BARSI JÓZSEF (1861): *A szerelemtől és házasságról*. Kecskemét: kiadta: Horváth Döme.
- BENE ÉVA (2007): *Emancipációs bumeráng*. Budapest: Kairosz Kiadó.
- BEAUVOIR, DE SIMONE (1969): *A második nem*. Budapest: Gondolat.
- BUTLER, JUDITH (2006): *Problémás nem*. Budapest: Balassi Kiadó.
- FALUDI, SUSAN (1991): *Backlash: the undeclared war against American women*. New York: Crown.
- FÉNYES HAJNALKA (2010): *A nemi sajátosságok különbségének vizsgálata az oktatásban. A nők hátrányainak felszámolódása?* Debrecen: Kossuth Egyetemi Kiadó.
- GIDDENS, ANTHONY (2002): *Szociológia*. Budapest: Osiris.
- HELL JUDIT (2006): *Van-e feminista filozófia?* Budapest: Áron Kiadó.
- HERMAN, EVA (2009): *Az Éva-elv: az újfajta nőiesség szolgálatában*. Győr: Larus.
- HERNÁDI MIKLÓS (2001): *Családbomlás az ezredfordulón*. Budapest: Akadémia Kiadó.
- KANT, IMMANUEL (2003): *Megfigyelések a szép és a fenséges érzésről*. Budapest: Osiris.
- KLENK, DOMINIK (2009): *A nemek összezavarása*. Budapest: Kairosz Kiadó.
- LÁSZLÓ ERVIN (2009): *Új világkép. A tudatos változás kézikönyve*. Budapest: Nyitott Könyvműhely.
- LÉVAI KATALIN (2000): *A nő szerint a világ*. Budapest: Osiris.
- NAGL-DOCEKAL, HERTA (2006): *Feminista filozófia*. Budapest: Áron Kiadó.
- ORAVECZ ÉVA CSILLA (2005): *Tűsarkóban hátrafelé*. Budapest: IPM.
- Pál apostol levele a korinthusbeliekhez, I. levél 11. rész, 3.*
- PASSERINI, LUISA (2003): *A nők és a feministák története*. Budapest: Balassi.
- PONGRÁCZ TIBORNÉ – S. MOLNÁR EDIT (2011): *A nemi szerepmegosztásról, a családi élet és a munka összhangjáról alkotott vélemények változása 2000–2009 között*. In: Központi Statisztikai Hivatal Népeségtudományi Kutatóintézetének Kutatási Jelentései 91., *A család-*

di értékek és a demográfiai magatartás változásai. Szerk. Pongrácz Tiborné. Budapest: KSH.

ROUSSEAU, JEAN-JACQUES (1957): *Emil, vagy a nevelésről.* Budapest: Tankönyvkiadó.

PROF. SZABÓ JÁNOS (2004): *Esélyek, nők, kockázatok.* Budapest: Polgart.

SZABÓ TIBOR (2008): *Az instabilitás politikafilozófiai kihívásai.* In *Közösség és instabilitás*, (szerk. Karikó Sándor). Budapest: Gondolat kiadó.

SZABÓ TIBOR (2009): *A társadalomelmélet alapjai.* SZEK Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó, 2009, Szeged.

SZÜCS ZOLTÁN (2006): *A háztartás és a család fogalma.* In Statisztikai módszertani füzetek, 47. Budapest: Központi Statisztikai Hivatal.

TÓTH FERENTZ (1817): *Keresztyén erkölytudomány.* Pest: Trattner János Tamás betűivel, 's költségen.

UTASI ÁGNES (2005): *Feláldozott kapcsolatok.* Budapest: MTA Politikai Tudományok Intézete.

VILAR, ESTHER (2007): *A férfi joga két nőre.* Budapest: Semmelweis Kiadó.

WOOLF, VIRGINIA (1986): *Saját szoba.* Budapest: Európa könyvkiadó.

Internetes források

Társadalmi helyzetkép, 2010 - Népesedési helyzet

http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/thk/thk10_nepesedes.pdf Megtekintve: 2013-05-03 20:29

Parlamenti Információs Rendszer

http://www.mkogy.hu/internet/plsql/internet_kepv Megtekintve: 2013-05-04 17:54

Az EU ügynökségei

http://europa.eu/agencies/regulatory_agencies_bodies/policy_agencies/eige/index_hu.htm Megtekintve: 2013-04-24 10:07

Elmúlt évek statisztikái (2001/Á-2012/P)

http://www.felvi.hu/felveteli/ponthatarok_rangsorok/elmult_evek/!ElmultEvek/elmult_evek.php?stat=23 Megtekintve: 2012-10-22 12:19

Demográfiai Portré 2009: Jelentés a magyar népesség helyzetéről.

http://www.demografia.hu/letoltes/kiadvanyok/portre/honlap_teljes.pdf Megtekintve: 2012-10-22 12:40

Fix kettes - Miért nincs a feministáknak hüvelyi orgazmusuk?

http://magyarnarancs.hu/lelek/fix_kettes_-_miert_nincs_a_feministaknak_huvelyi_orgazmusuk-64164 Megtekintve: 2012-09-28 11:20

A nőket egyszerűen jobban kielégíti a házimunka

<http://www.stop.hu/életmod/a-noket-egyszeruen-jobban-kielegiti-a-hazimunka/556225/>
Megtekintve: 2012-09-29 15:12

Társadalmi krízisek gender-szemponú vizsgálata

<http://elofolyoirat.blogspot.hu/2008/05/trsadalmi-krzisek-gender-szempont.html> Megtekintve: 2012-09-29 16:42

1.1. Népeség, népmozgalom (1949–)(1/3)

http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_hosszu/h_wdsd001a.html Megtekintve: 2013-05-04 21:03

1.1. Népeség, népmozgalom (1949–)(2/3)

http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_hosszu/h_wdsd001b.html Megtekintve: 2013-05-07 15:05

A gender fogalma.

<http://adatbank.transindex.ro/vendeg/htmlk/pdf6622.pdf> Megtekintve: 2013-05-10 10:14